

נודה ההיכל

לע"נ הטהורה של מורנו ורבינו עט"ר הגה"צ מרן רבי משה יעקב ווייס בן הגה"ק רבי אברהם צבי זצ"ל גלב"ע ח"י בטבת תשע"ב

זמני כניסת ויציאת השבת

הדה"נ מוצ"ש ר"ת			
ב"ב	6:59	8:00	8:33
ירושלים	6:44	7:58	8:32

יו"ל ע"י בית המדרש הגדול "היכל אברהם צבי" נודה אחיעזר

בנשיאות מורנו הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א גאב"ד נודה אחיעזר

רח' נחשוני 3 (מאחורי בירבנים 7-9), נודה אחיעזר בני ברק

עש"ק פרשת אמור י"ד באייר תשפ"ו, גליון מס' 744

נושא הלכתי לפרשת השבוע

משיעוריו של הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א

גאב"ד נודה אחיעזר – בני ברק

הדברים נכתבו להגדיל תורה ולהאדירה, ולא להלכה למעשה

עלון זה מודפס

לע"נ אליהו בן אהרן ז"ל

ולע"נ הבחור היקר

סדר חיים ז"ל בן

שולמית ורדיאל יעקב

שכח לספור ספירת העומר

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשָּׁבֹת מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שְׁבַע שָׁבֹתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה. [ויקרא כג, טו]

שאלה: כיצד ינהג מי ששכח לספור ספירת העומר.

פסק השלחן ערוך בשכח לספור העומר

פסק השו"ע (או"ח תפט, א, ח-ט): ואם שכח לספור בתחלת הלילה הולך וסופר כל הלילה, ... שכח ולא בירך כל הלילה, יספור ביום בלא ברכה. אם שכח לברך באחד מהימים, בין יום ראשון בין משאר ימים, סופר בשאר ימים בלא ברכה. אבל אם הוא מסופק אם דילג יום אחד ולא ספר, יספור בשאר ימים בברכה. - ובשולחן ערוך הרב (תפט, כג-כה) הרחיב, וזה לשונו: ויש אומרים שאם שכח לספור כלילה אחת אין צריך לספור כלל בשאר כל הלילות, לפי שכבר הפסיד ממצות ספירת העומר לגמרי כשחיסר ממנו יום אחד, שנאמר תמימות תהייה. ויש חולקין ואומרים שצריך לספור בשאר כל הלילות, לפי שכל לילה היא מצוה בפני עצמה ואינן תלויות זו בזו. ולענין הלכה נוהגין לספור בשאר לילות בלא ברכה, בין ששכח כלילה הראשון בין ששכח באחד משאר כל הלילות, לפי שספק ברכות להקל. ועיי"ש שביאר שהמסופק אם שכח, בירך. כי יש כאן ספק ספיקא להחמיר להצריך ברכה וספירה בשאר הלילות (פרי חדש, ח). - ונלבן בעזה"ת מעט שורש פסקים אלו.

הדעה שאי אפשר לספור ביום

במשנה מגילה (ב, ב) כל הלילה כשר לקצירת העומר, ולהקטר חלבים ואברים. ובגמ' (כא, א) דאמר מר: קצירה וספירה בלילה, והבאה ביום. ובתוס' (שם, כ, ב ד"ה כל הלילה): אומר רבינו תם שאם שכח לברך כלילה לא יברך ביום, כדמשמע בהאי סתמא דמתניתין. דנהי דאיכא סתמא במנחות (עא, א) דתני נקצר ביום כשר בדיעבד, מ"מ סתמא דהכא עדיפא, דהא קתני לה גבי הלכתא פסיקתא דדינא. ועוד נראה דאפילו למאן דמכשר קצירת העומר ביום דיעבד, מודה הוא גבי ספירה דאין לברך ביום, משום דשנה עליה הכתוב לעכב, דכתיב (ויקרא כג) תמימות, ואי אתה מוצא תמימות אלא כשאתה מונה בלילה. וכן כתוב בהלכות עצרת. ובעל הלכות גדולות כתב דהיכא דאינשי [שכח] לברך כלילה ימנה למחר בלא ברכה. וכן הלכה. אבל אם שכח לילה ויום, לא ימנה עוד בברכה, דבעינן תמימות וליכא. - לפי הנכתב לפנינו בתוס', הן לדעת הבה"ג והן לדעת רבינו תם, אי אפשר לברך כשסופר ביום. וכן הביאו בשם הבה"ג בראב"ה (פסחים תקכו) וממנו באור זרוע (ספירת העומר שט), ומרדכי (מגילה תג) וראשונים נוספים.

הדעה שאפשר לספור ביום בברכה

אבל בתוס' מנחות (סו, א ד"ה זכר למקדש) כתב: והיכא דשכח לספור כלילה פסק בהלכות גדולות שסופר ביום, וכן היה נראה מתוך סתם מתניתין דסוף פירקין, דתנן מצותו בלילה לקצור ואם נקצר ביום כשר. אבל נראה לרבינו תם עיקר

איך סתמא דמתניתין דפרק שני דמגילה, ומייתי לה בסוף פירקין (מנחות עב, א) כל הלילה כשר לקצירת העומר, ודייקינן מינה דקתני לילה דומיא דיום, מה דיום בלילה לא, אף דלילה ביום לא וכו'... עוד פסק בהלכות גדולות שאם הפסיק יום אחד ולא ספר שוב אינו סופר משום דבעיא תמימות. ותימה גדולה הוא, ולא יתכן. - לפי הנכתב בתוס' כאן שיטת הבה"ג שאפשר לספור ביום [וכן הוא ברא"ש ור"ן סוף פסחים ובראשונים נוספים בשמן], ורבינו תם חולק עליו שאי אפשר.

פסקי הבה"ג בעניין שכח לספור העומר

כידוע, ספר הלכות גדולות הגיע לידינו במספר מהדורות השונות זו מזו. ובנידון שאלתנו דן בשני מקומות, בהלכות עצרת (שלאחר הלכות פסחים) ובהלכות מנחות. ומצאנו בהם גירסאות שונות, וכן בראשונים שהביאוהו - בהלכות עצרת:

במהדורת

הדפוס

(ויציאה שח):

והיכא

דאינשי ולא

ברך על

ספירת

העומר

מאורתא,

מברך למחר.

[אך כבר

הבאתי

שבראב"ה

פסחים ותוס'

מגילה הביאו

בשמו שאינו

מברך].

ובמהדורת

כת"י רומי

הנוסח

מורחב:

בית המדרש הגדול "היכל אברהם צבי" נודה אחיעזר
בנשיאות מורנו הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א גאב"ד נודה אחיעזר
רח' נחשוני 3 (מאחורי בירבנים 7-9), נודה אחיעזר בני ברק

בעזה"ש"ת כמוריד שנה בשנה
גם השנה תיערך

ההדלקה המסורתית
לכבוד הרצא האלוף
רבי שמעון בר יוחאי

שתתקיים בראשות הגה"צ מרא דאתרא שליט"א
ליד בית המדרש הגדול "היכל אברהם צבי"
רח' נחשוני 3 בני ברק

בשעה 8:20
תפילת מעריב בשעה 8:00
הוא יוציא טוב בעדנו
אדונו בר יוחאי

י"אמרתם בה להי רבי שמעון בר יוחאי

והיכא דאינשי ולא בריך על ספירת העומר מאורתא, מברך בליליא, דתנן דבר שמצוותו בלילה כשר כל הלילה. ואי לא בריך עד למחר, מברך ביממא. ואי אינשי חד יומי ולא בריך, לא מברך בשאר יומי דאמר אבי מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי. והלכות פסוקות [=הלכות ראו, לתלמידי הבה"ג, סוף הל' פסח] והיכא דאינשי ולא בריך על ספירת העומר, בשאר יומי מברך. וכן הביא ביראים [קיד, ובשלם רסא] בשם בה"ג: היכא דאינשי ולא בריך ספירת העומר בחד יומא מברך בשאר יומי.

ובהלכות מנחות, בכל המהדורות: מר רב יהודאי גאון הכי אמר, היכא דלא מנה עומר לילה קמא, לא מאני בשאר לילותא, מאי טעמא, דבעינא שבע שבתות תמימות ולילות, אבל בשאר לילותא היכא דלא מנה מאורתא מאני ביממא ושפיר דמי. - מכל הגירסאות הללו משמע שלדעת בה"ג מי שלא ספר בערב יספור ביום בברכה. אלא שכאמור בתוס' מגילה ועוד ראשונים הביא בשמו להיפך שלא יברך.

בירור שיטות ההלכות גדולות ורבינו תם

ונראה בס"ד לברר את שיטותיהם של בעל ההלכות גדולות ורבינו תם, על פי מה שמצאתי בס"ד בספר הישר לרבינו תם (חידושים, מהר" שלינגר, תי) קטע קצר שנמצא רשום בגליון אחד מכתבי היד של ספר הישר, (אלא ששובש מעט ע"י המו"ל, ותיקנתי וביארתי), וזה לשונו: 'היכא דלא בריך ספירת העומר מאורתא מברך למחר, הלכות גדולות. [ציטוט זה מתאים למה שהובא בשמו בשאר מקומות, כנ"ל]. וליתה, מהקורא את המגילה דאמר' כל הלילה כשר לקצירת העומר כו'. [והיא הראיה הנ"ל שהביאו התוס' במגילה ובמנחות]. ובמנחות פר' ר' ישמעאל אמר' לילה דומיא דיום מה ביום דלילה, פירוש שבתיה חל [=היום שחל אחרי הלילה] [לא]. ש"מ [=שמעין מיניה] ביום ליתה [=לספירה, שמצוותה בלילה. והיא הראיה שהביאו התוס' במנחות]. - ונראה לי מלשון הקטע, שהוא העתק מהגהת והשגת רבינו תם בכת"ק בשולי ספר ההלכות גדולות הלכות עצרת שלו. וניתן לשער שמעתיקי הבה"ג מתוך עותק זה, [שהרי לפני המצאת הדפוס הפצת הספרים היתה על ידי העתקה מעותק מצוין], כיון שראו השגה זו של רבינו תם בגליון, הגיהו גם בגוף דברי ההלכות גדולות במקום 'מברך למחר', 'לא יברך ביממא'. וכך הופצה גירסא זו בשם בה"ג. [ועברו על מה שהאר"ק רבינו תם בהקדמת ספרו שלא בתוך הספר עצמו].

'הלכות עצרת' שבתוס' מגילה מי כתבם

וכעת נברר בס"ד כוונת התוס' במגילה הנ"ל, תחילה יבואר שמה שכתבו 'אומר רבינו תם שאם שכח לברך בלילה לא יברך ביום, כדמשמע..., וכן כתוב בהלכות עצרת. ובעל הלכות גדולות כתב... - מהזכרת בעל הלכות גדולות מיד בהמשך, נראה שבציון 'וכן כתוב בהלכות עצרת', אין הכוונה לבעל ההלכות גדולות עצמו. ובפרט לאור העובדה שהבה"ג בהלכות עצרת לא הזכיר כלל עניין התמימות, שעליו ציינו התוס' לכאורה 'וכן כתוב בהל' עצרת'. [ובהערות לבה"ג (הילדסהימר, תשל"ב) ציטט מהתוס': 'וכן כתוב בהלכות עצרת בה"ג שימנה למחר בלא ברכה, ולא ידעתי מקור 'תיקון לשון זה]. על כן נראה בס"ד לפרש לשון התוס' כך: 'אומר רבינו תם... וכן כתוב [או 'כתב] בהלכות עצרת [לבה"ג, בהערות רבינו תם]. וכוונת התוס' שככל דברי רבינו תם שהביאו בעלי התוס', כתב גם רבינו תם בגליונו. והוא הקטע הנ"ל שהוסיף המהדיר בספר הישר (ת), ששיערתו שהוא לשון גליון רבינו תם בשולי הלכות עצרת של בה"ג.

דין 'שכח לילה ויום' מי כתבו

בהמשך מעתיק התוס' את לשון בעל הלכות גדולות, [לפי הגירסא שהיתה לפניו, שהיא כאמור כפי שתקנו מעתיקים לאחר השגת רבינו תם, כנ"ל]: 'דהיכא דאינשי [=שכח] לברך בלילה ימנה למחר בלא ברכה. ומסיק עליו התוס': 'וכן הלכה. אבל אם שכח לילה ויום, לא ימנה עוד בברכה, דבעינן תמימות וליכא'. - כלומר זו דעת התוס', ואין זה ציטוט מבעל הלכות גדולות, שהרי לא נמצא כלל דיון בשאלה זו בדברי ההלכות גדולות כאן, וראה מה שאכתוב לקמן בדברי הבה"ג בהלכות מנחות בזה.

מה הכוונה 'הנהיג רבינו תם'

ולפי דברינו אלו, אולי ניתן לבאר גם את דברי תוס' הרא"ש (מגילה שם) שכתב: 'ובהלכות מנחות כתב מר יהודאי גאון דהיכא דלא מנה ספירת העומר בלילה קמא, דלא לימני בשאר לילות כלל... ובהלכות עצרת כתיב דהאי דאינשי מאורתא מברך למחר, וכן הנהיג ר"ת'. - וכבר העירו שמה שהביא בשם הבה"ג בהלכות עצרת, הוא הפך מ"ש התוס' כאן בשמו, והפך מה שכתבו כאן ובמנחות בשם רבינו תם. לכן נראה לתקן: ובהלכות עצרת כתיב דהאי דאינשי מאורתא [אינו] מברך למחר, וכן הנהיג ר"ת'. כלומר שהעתיק הרא"ש כגירסא שמצא מובאת כאן בתוס' בשמו. וציין שכן 'הנהיג' רבינו תם. [ואולי צ"ל: וכן 'הנהיג' ר"ת, כהצעת לעיל].

שיטת רב יהודאי בדילג יום אחד

ומה שהביא התוס' הרא"ש ש'בהלכות מנחות כתב מר יהודאי גאון' שמי שדילג ספירת הלילה הראשון לא ימנה יותר. ושר"י חולק עליו שספירת הימים אינה מעכבת זו את זו, הוא המובא לעיל מהבה"ג. ולפנינו שם מסיים 'אבל בשאר לילותא היכא דלא מנה מאורתא מאני ביממא ושפיר דמי'. אבל במהדורת כת"י רומי אכן נמצא שם: ואי לא בריך עד למחר, מברך ביממא. ואי אינשי חד יומי ולא בריך, לא מברך בשאר יומי, דאמר אבי מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי. וכעין זה בתוס' מנחות (הג"ל): 'עוד פסק בהלכות גדולות שאם הפסיק יום אחד ולא ספר שוב אינו סופר משום דבעינן תמימות, ותימא גדולה הוא, ולא יתכן'. וכן העתיק ברא"ש (פסחים פרק י, מא): 'ועוד כתב בה"ג, שאם הפסיק יום אחד ולא סיפר, שוב אינו סופר דבעינן תמימות. ואין נראה לר"י דכל לילה ולילה מצוה בפני עצמה היא. - וכדי שלא יסתרו דבריו את מה שהביא בשמו בהלכות מנחות, היה מקום להגיה בלשונו, במקום 'יום אחד' 'יום ראשון', והוא ממש כדבריו שם לחלק בין החסיר ליל ראשון שאינו ניתן להשלמה, להחסיר שאר ימים שיכול להשלים ביום. גם בנוסחת הבה"ג רומי, מועתק בבה"ג (תשל"ב) 'יומא חד'. (לולי שכל הני ראשונים העתיקו גם הם יום אחד). והראוני שכן הגיה בתוס' בשו"ת נשמת חיים (ברלין, אור"ח קנה) בתשובת דודו זקנו רבי מאיר ברלין אב"ד מאהליב. [וה"ל: ואע"ג שהביא מתוס' מנחות (סו, א), ג"כ יש לפרש כן דקאי אליל ראשון. (אלא דתוס' כ' ליל א' ברא"ש, והדפיסו 'אחד')]. - וראה מ"ש לקמן.

הכרעת הטור בדילג יום

בטור (אור"ח תפט): כתב בעל הלכות גדולות, שאם שכח לברך כל הלילה שיספור ביום, ואינו נראה לר"י. וא"א הרא"ש ז"ל כתב שיספור ביום בלא ברכה. כתב עוד בעל הלכות גדולות שאם שכח לברך באחד מן הימים שלא יברך עוד בימים שלאחריו. ורב סעדיה כתב שאם שכח באחד מן הימים יברך בימים שלאחריו, חוץ מלילה הראשון, שאם שכח ולא בריך בו שלא יברך עוד. ורב האי כתב בין בלילה הראשון בין בשאר לילות אם שכח ולא בריך בו, יברך בשאר לילות. וכ"כ הר"י, עכ"ל הטור.

מנהג ספירת העומר בסידור רב סעדיה גאון

בסידור רבינו סעדיה גאון נוסח הספירה היא בארמית, ולא כמנהגנו בלשון הקודש, 'האידיאנא חד יומא בעומרא', וכן הלאה. ובספירת היום האחרון מופיעה תוספת יחודית: יומאי ארבעין ותשעה יומי דעומרא, דהוון שבעה שבועי שלמי [=תמימות]. - וכן נהגו אחריו בתימן. כלומר שיש להזכיר במפורש שבע שבועות 'תמימות' בנוסח הספירה. ומעין זכר למנהג זה נהג הגה"ק החקל יצחק זצ"ל מספינקא, שבליל הארבעים ותשע היה מוסיף [בסיום 'הנני מוכן' לפני הברכה], את הפסוק שבעה שבועות תספור לך מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות (דברים טז, ט).

לרס"ג יש הבדל בין שכח יום ראשון לדילג יום אחד

שיטת רב סעדיה בעניין השוכח לספור את העומר מבוארת בסידורו (סוף תפילות של פסח, עמ' קנה), וזה [תירגום] לשונו: ומי ששכח לברך באחד מלילות העומר, יברך על הלילות הבאים. ואם שכח לברך בלילה הראשון, לא יוכל עוד לברך על העומר בשנה זו, מפני שאינן תמימות, משום מה שחסר מהתחלתו, ושוב אינן מתחילות ממחרת השבת. - חילק בין שכח יום ראשון, שאין הספירה מתחילה ממחרת השבת, ואין כאן תמימות, לדילג יום אחר, שאז לדעתו אין נגרע מהתמימות.

ובקטע סידור מגניזת קהיר [מועתק בסני עז עמ' קכז] ניתן הסבר מעט שונה מדוע בלא ספר ביום ראשון אינו יכול לספור, וזה לשונו (תירגום): 'מפני שאין זה מן הנכון שיאמר שלמי, הואיל וחסר מתחילתו'. כלומר שהחיסרון בהתחלת הספירה הוא הגורם שלא יהיה נכון להזכיר שלמי [=תמימות] בספירת היום האחרון. וזו סיבה שאינו יכול לספור יותר.

דברי רס"ג הובאו גם על ידי השואל מרבינו האי גאון (תשובות הגאונים מהגניזה, אסף לה/ב), וז"ל: מאן דאישתלי ולא בריך על ספירת העומר בלילה הראשונה, אשכחן פירושה משמה דאדוננו מר רב יהודאי, ובפירושי אדוננו סעדיה גאון נוחם עדן, דאמרי מי ששכח ולא בריך על ספירת העומר בלילה הראשונה, אינו סופר שאר כל הלילות. ואיתא ראיא לדבריהם דבעינן שבע שבתות וליכא. וראינו למקצת גאונים (רב כהן צדק) דאמרי מי ששכח ולא בריך לילה ראשונה, חייב לברך שאר הלילות. ואייתא ראיא האי טעמא, מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר (ברכות נא, א). ודרשנו מאדונינו הכרעה ביניהם.

לרב האי אין שכחת יום מעכבת

והשיב רב האי, אנחנא לא חזיננא טעמא דמאן דאמ' משום לילה ראשונה בעינן שבע שבתות וליכא, או מאן דאמ' בענן תמימות וליכא. ואם כן איזו לילה ששכח

ולא ברך אפי' חמישית ששית ושביעית וגם של אחריהן, כיון שחסר המספר יום אחד, לדבריהם בעינן שבע שבתות ובעינן תמימות וליכא, מה לי ראשונה מה לי שניה ושלישית, כד טעי בראשונה, ואמר בשניה אתמול היה חד יומא בעומרא והאידינא תריין יומי בעומרא, מאי חוסרנא איכא במניניה. עוד כתב רב האי שכיון שמצוה למנות ימים ומצוה למנות שבועות, אף שמי שטעה ביום אחד ולא מנה, יש צד לומר שאין לו תמימות, אבל כשמגיע ליום השביעי ונשלם שבוע מהעומר, מה צד לומר שנפטר מספירת השבועות. ואף הימים עצמם במה נפטר מלספור אחר ששכח. ואם מנין כל אחד מעכב, היו מונים אותם חכמים בין הדברים המעכבין זה את זה (מנחות כח, א) כד' מינים שבלולב, ולכן בין שכח יום ראשון בין שכח בשאר ימים סופר את של אחריו.

הכרעת הר"י אבן גיאת בדילג יום

ונראה שדברי הטור מיוסדים על הלכות רי"ץ גיאת (חדש וספירת העומר), וז"ל: ומשום מר רב יהודאי כך אמר, היכא דלא מנא עומר לילא קמא, לא ימנה בשאר לילותא, מאי טעמא דבעינן שבעה תמימות וליכא. אבל בשאר לילותא אי איכא דלא מנא מאורתא, מני ביממא. ואמר מר רב סעדיה שכח ולא בירך על ספירת העומר בכל לילות שבין פסח לעצרת, מברך בלילה שלאחריו חוץ ממי שלא בירך לילה הראשון שאין מברך בשאר לילות כלל, דבעינן [תמימות] וליכא. ומר רב כהן צדק אמר מי ששכח ולא בירך לילה הראשון מברך והולך בשאר לילות, מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר ויהא ריחו נודף. ובהלכות גדולות היכא דאינשי ולא בירכו על ספירת העומר מאורתא מברך למחר. ובמקצת נסחי והיכא דאינשי ולא בירך מאורתא מברך בלילה, דתנן דבר שנוהג בלילה כשר כל הלילה, ואי לא בירך מברך ביממא. ואי אינשי ולא בירך יומא חד מברך בשאר יומי. ונשאל מרב האי על הא דרב יהודאי ורב סעדיה וכו', והעתיק הר"צ גיאת את כל התשובה הנ"ל. וסיים: ואנו אומרים כי בודאי אין לך תמימות אלא כשמתחיל למנות מערב ט"ז, דהיינו לילה הראשון, דאמר מר יכול יקצור ויספור ויביא ביום ת"ל תמימות תהייה, אמתי אתה [מונה] [בדבר] הלכה על הריצ"ג מגיה ע"פ כת"י: מוצא] תמימות בזמן שאתה מונה מבערב, הא למדת שאם שכח או נאנס ולא מנה מבערב, אף על פי שמנה לאחר מכן לא עלו בידו תמימות. וטעמו של מר רב יהודאי נמי מהכא. אבל להתעכב מלספור שאר לילות אינו מתעכב אלא סופר והולך.

הפסד תמימות מהו

ודברי הר"צ גיאת בשיטת רב סעדיה גאון צריכים ביאור, שכיון שלדעתו ממשיך לספור, במה מתבטא הפסד התמימות. ובפשטות כוונתו שלא הפסיד את המשך הספירה, אך הפסיד חלק מחלקי המצוה. וכן כתב הגר"פ פערלא (ספר המצוות לרס"ג, עש"ן נא, רכח, א), שסובר דבדיעבד תמימות אינו מעכב למנות בשאר הלילות. וציין לאור זרוע (ספירת העומר, סוף שכט) שנסתפק אם תמימות מעכבות להמשיך לספור, או לא. ומסקנתו דמעכבות. שוב הביא משבלי הלקט (רלד) ותניא (ספירת העומר) בשם תשו' הגאונים, וזה לשונו: מאן דאשתלי ולא בירך בלילה הראשון מברך בליל שני וכו'. ואי משום תמימות וכו' כיון דקא מני שני ושלישי, לא נפיק מכלל תמימות עכ"ל. נראה דסובר דתמימות על כל ספירה וספירה של כל יום בפני עצמו הוא. והילכך כשלא התחיל למנות מבערב, נמצא דאין ספירת אותו היום תמימה. וזהו דקאמר בברייתא אימתי אתה מוצא תמימות בזמן שאתה מתחיל למנות מבערב. אבל מכל מקום לא הפסיד אלא אותה ספירה של אותו יום בלבד. דאין הספירות מעכבות זו"ז. ויכול למנות בשני מבערב או בשלישי. וכן נראה דעת רבינו ישעי' מטרנאני הזקן (המכריע, כט. שבלי הלקט, שם) שכתב זה לשונו: לא אמר רחמנא תמימות, אלא שיתחיל מניינם מבערב. ולא שיעכבו זה את זה וכו'. גם מש"כ [ההלכות גדולות] דבשאר לילותא היכא דלא מנה מאורתא מני ביממא ושפיר דמי. אינו נראה דעל כל הימים כתיב תמימות. וכי היכי דספירת יום ראשון אינה כשרה אלא בלילה. ה"נ ספירת כל הימים אינה כשרה אלא בלילה עכ"ל. וכוונתו כנ"ל. וזהו שכתבו בתשו' הגאונים דכיון דקא מני בשני ובשלישי לא נפיק מכלל תמימות. ועיין שם שהאר"ק בנפלאות כדרכו.

אך לפי מה שהבאתי שלדעת רס"ג בספירת היום האחרון מזכיר שהשלים 'תמימות', שאומר 'שלמי'. אפשר לפרש שכוונת הר"ץ גיאת שאם לא ספר ביום ראשון מבערב או אם דילג יום, שוב אינו יכול להזכיר את התמימות ביום האחרון. ואולי זו גם כוונת הגריסא ברי"צ גיאת המובאת לעיל 'אמתי אתה מונה תמימות', שמזכיר במניינו ביום האחרון, שקיים תמימות.

המצד שאם דילג יום יברך רק כסופר שבועות שלמים

בשור"ת בית הלוי (א, ט) העיר, דכיון דקיימא לן דמצוה למימי שבועי, ומנין השבועות הוא רק בכל יום שנשלם בו השבוע, שמונה כמה שבועות הם לעומר. אי"כ אם דלג ביום שלא נשלם בו השבוע, נהי דהפסיד מנין הימים, מ"מ מנין השבועות לא הפסיד עדיין. ויברך ביום שנשלם בו השבוע. והביא לשון רבינו ירוחם (אדם, נתיב ה, ד), שהקשה למה אין מברכין שני ברכות, כיון דהם שני מצות, כמו בתפילין. ותיירץ דכתיב שבעה שבועות תספור לך מיום הביאכם את עומר. ולכן אין מצוה מן התורה בשבועות רק כשיש עומר, בפני הבית. ובזמן הזה ספירת השבועות רק זכר למקדש. אבל ימים גם בזמן הזה מן התורה. ולכן לא מברכין רק על ימים לחוד. ולדבריו אין לברך כסופר רק שבועות. אמנם להפוסקים דכל הספירה בזמן הזה מדברגן ומברכים, א"כ אין לחלק בין יומי לשבועי. וגם לדעת הר"ף והרמב"ם (תמידים ומוספים ז, כד) דגם בזמן הזה שבועי הוי מדאורייתא, הא יכול לברך על השבועי לחוד, דמבואר בטור דאם מנה ימים בלא שבועי או שבועי בלא ימים יצא. - גם הגאון רבי חיים ברוך זצ"ל [תלמידו ובן גיסו הנצי"ב], האריך (בעתון הלבנון, תרכ"ד. ומשם בנשמת חיים [מהדורת תשס"ח] א"ח קנו) להוכיח כנ"ל שהשוכח יום יברך ביום שנשלם שבוע. והביא את דברי רבינו ירוחם הנ"ל. והביא דהמגן אברהם (תפס, ד) כתב בשם הטור דאם מנה שבועות בלא ימים יצא בדיעבד, וא"כ בנידון דידן לא גרע מדיעבד.

בספר יראים מביא בה"ג שדילג יספור בברכה השבועות

והביא הגרנ"ב שבספר יראים (ישן, קיד. חדש רסא) כתב כדבריו, וזה לשונו: כתב רב יהודאי גאון ז"ל, היכא דאינשי ולא בירך ספירת העומר בחד יומא, מברך בשאר יומי. (זה פשוט דאין כוונת הבה"ג דאם לא בירך על ספירת העומר בחד יומא, אלא מנה בלא ברכה, דיכול לברך בשאר יומי, דמיקרו תמימות. דהיא פשיטא ואין צריך לפנים, דבכל המצות שבתורה אין הברכות מעכבות. אלא ודאי כוונתו דאינשי ולא מנה כלל בחד יומא, דאפילו הכי מברך למחר. וזה תימא דהתוס' מגילה (כ, ב) ד"ה כל, ומנחות (סו, א) ד"ה זכר, והרא"ש (ערב"פ, מא) והר"ן (שם), כתבו בשם בה"ג להיפך שאם הפסיד יום אחד ולא ספר שוב אינו סופר משום דבעינן תמימות, [וראה מה שכתבתי בזה לעיל], ... אלא פשוט דטעות הדפוס הוא בספר יראים, וצ"ל לא מברך בשאר יומי. וכן דברי בה"ג שהביאו התוס' והרא"ש והר"ן וכל הפוסקים ופשוט). ונראה הדבר, וכן שמעתי מן הרב ר' אפרים ז"ל לברך שבועי בלא יומי. (אין לזה ביאור כלל, אבל הן הן הדברים שהערוני עליהם בס"ד, דהיכא דלא בירך ספירת העומר בחד יומא, דשוב לא מברך בשאר יומא, אבל מברך שבועי בלא יומי). "ויומי דלא הגיעו לכלל שבועי לא איצרך למימני" (פי' דכל הימים שבין שבוע לשבוע אין צריך למנות דהא כבר בטלה ממנו מצות ספירת הימים) אלא "שבועות בלבד" (פי' בכל תשלום השבועי בירך) ויום השלמת שבועי צריך לממני "יומי ושבועי" (פי' הגם דאם לא דילג מאומה יצא בדיעבד אם מנה הימים לבד ולא השבועות כמו שכתב המגן אברהם שם ס"ק ד' אם ספר הימים לחוד ולא ספר השבועות אין צריך לחזור, אבל בכהאי גונא שדילג יום אחד חייב למנות בתשלום השבוע אף השבועות ומעכב אף בדיעבד) "דאי לא מני אך יומי חסרו להו חמישים יום" (פי' דהא כבר בטלה ממנו מצות ספירת הימים שהרי דילג יום אחד ואין לו אלא מצות ספירת השבועות ואם לא מנה שבועות לא יצא כלל) "ואמנם נהגו העם למימי יומי ושבועי לעולם" (פי' אפילו אם לא דילג יוצא בדיעבד בספירת הימים לחוד או בספירת השבועות לחוד כמו שכתב המגן אברהם שם מ"מ נהגו העם לממני יומי ושבועי לעולם), וזהו ביאור דברי ס' יראים לענ"י. וסיים שבביאור שם חדש על היראים [שפירש דבריו כמובא להלן בשם ה"ח שבטור שיבא להלן] לא ירד למה שפירש, ושיבש והחליף הענינים בס' יראים. ושמצא כדבריו בשבולי לקט (הקצר, ענ - השלם רלד) בהדיא. ולפלא שלא הובאו דבריו בשו"ע ובאחרונים. ולכן נראה לפסוק כן להלכה ולמעשה, אם יסכימו עמו גדולי הדור.

הדוחים הדעה שהמדלג יום יברך בספירת השבועות

אבל בנשמת חיים (שם, קנו) הובא מכתב הערות על תשובה זו מאביו הנצי"ב, וכתב שיהא מודה על האמת שנכשל בהוראה זו, והמודה בטעותו, ומתגבר על התשווקה לקיימה, ראוי להוראה בישראל. ודחה את הראיה מהמגן אברהם בשם הטור, כי המגן אברהם קיצר, וכוונת הטור כמו שביאר החק יעקב (תפס, ח) בשמו, [דכוונתו כמו שכתב בשם אבי העזרי' "ראבי"ה פסחים, תקכו] בשם יש אומרים, דביום שמנה יאמר רק היום שבוע אחד ויום אחד. ואינו צריך לומר היום שמנה ימים, שכבר נמאם בשבוע העבר. וכן ביום ט' עד שמגיע לארבעה עשר יאמר היום ארבעה עשר יום שהם שני שבועות, וביום ט"ו יאמר היום שני שבועות ויום אחד, וכן לעולם]. ושלא נמצא דבר בשבלי הלקט דבר. ושפירשו ביראים דחוק. ומצורף מכתב גיסו חתן הנצי"ב הג"ר רפאל שפירא זצ"ל, הכותב שבשבלי לקט משמע להיפך, דימים ושבועות תלויים זה בזה. ושכח למנות ימים, הפסיד השבועות. ושכח השבועות הפסיד הימים¹, כמו שהביא האליה רבה (תפס, טי) בשמו.

1. זה לשון שבלי הלקט הקצר: וכן כתב מורי יעלה וזכרנו לברכה, דכתיב תספור חמישים יום, כל תשעה וארבעים יום תספור. ואם לא ספר לילה אחת נמצא שלא ספר כל תשעה וארבעים יום. והכי נמי אם שכח ולא מנה לילה אחת כשנגמר השבוע, ולא הזכיר מניין השבועות, אינו סופר, שנאמר שבעה שבועות תספור לך. אבל באמצע השבוע אם לא מנה מספר השבועות יספור בלילה אחר. [וזהו הוספת המקצר,

הביאור הנכון בדברי היראים

עוד דחה שם גיסו הנ"ל את מה שפירש הגר"ב בדברי היראים, וכתב שדברי היראים מבוארים על פי דברי המדרכי בפסחים בשם רבינו אפרים ז"ל. והיראים הביא גם כן את הרבינו אפרים. וזו ראייה דלא מיירי היראים בשכח, אלא בלא שכח. כן הובא שם מכתב דודו זקנו הגר"מ ברלין ממאהלוב זצ"ל [אלא שהודפס בשיבושי פענוח ודפוס רבים כרימון, וחבל. ותיקנתי אף מסברה כפי יכולתי]. שגם הוא דחה דבריו, ועל הגהתו ופירושו בספר היראים 'לא מברך', כתב שאין לה שחר. וכדי לתרץ הסתירה בין רב יהודאי גאון שבסמ"ג לדבריו ביראים, מגיה ביראים 'רב האי גאון' שהביאווה הטור והעיטור. [אך כתבתי לעיל השערתו למקור סתירה זו, ואין צורך להגיה].² ומה שכתב היראים 'וכן שמעתי מרבנו אפרים', פירש כמו שפירש הנצי"ב הנ"ל, שהוא מה שהובא במדרכי (מגילה סוף"ב) בשמו. ובטור בשם היש אומרים שבאבי העזרי, כמו שהעתיקתי לעיל. והאריך לבאר כל לשון היראים, [וכן פירש בתועפות ראם ובשם חדש הנ"ל], ואין כאן מקום.

ההלכה והמנהג בדילג יום בספירה

הראנו שלדעת מרבית הגאונים ורוב הראשונים המדלג יום אחד יכול להמשיך ולספור בברכה. אך השולחן ערוך וכן רוב הפוסקים האחרונים דעתם שהמדלג

יום אחד לא יספור בברכה, משום שחששו לדעת הסוברים שבהפסיד ספירת יום אחד שוב אינו מקיים מצות בספירת שאר הימים, והוי ברכה לבטלה. וכך הלכה רווחת אצל רוב פוסקי דורנו אשכנזים וספרדים. - אולם הגה"ק מקאמרנא זצ"ל בחומש היכל הברכה (אוצר החיים רכ, א) כתב: 'ואם שכח ולא מנה בלילה מונה ביום בברכה, ואם גם ביום שכח מונה בשאר לילות עם כל ישראל בברכה, כ"ה דעת כל הראשונים. ואין ביד פוסק אחד להכריע נגד רוב בני דורו מנין. וכך הונהג אאמור"ר (הרה"ק רבי סענדר מקאמרנא) זצ"ל וכל הצדיקים, כך הלכה פסוקה בלי גמגום שאם שכח לספור יום א' סופר בשאר לילות בברכה, שאם אתה אומר לו שלא יברך, גם הוא אינו סופר בכוונה. והוא על חינוך שכן הלכה פסוקה בכל הראשונים. עכ"ל. - גם בשו"ת דברי משה למו"ר הגר"מ הלברשטאם זצ"ל (א, כט) הביא בשם הגרמ"א פריינד זצ"ל שכן מקובל אצלו שכן הורה הרה"ק מצאנז ז"ע הלכה למעשה. וכן קיבלתי מאאמור"ר הגה"צ גאב"ד נוה אחיעזר בעל ברכת אברהם זצללה"ה, שבצנעה הורה כן ליראים ושלמים ששכחו מחמת אונס. אבל לא למי ששכח בפשיעה וזלזול. והיה אומר שהנסיין מוכיח שהסופר בלא ברכה סופו ששוכח לספור, ומתבטלת אצלו הספירה, שלדעת רוב הראשונים, עדיין מחוייב בה, אף שדילג כמה ימים.

זיו ההיכל - פקודת משה

ממרחן רבינו הגה"צ גאב"ד נוה אחיעזר זצ"ל

הכהנים בני אהרן, שמקודם ימשיכו את מסורת האבות ויעשו את כל עבודתם בתור בני אהרן, ורק אחר כך ואמרת אליהם מותר להם לחקור לדעת ולהבין גדלותו ית"ש באמונה עפ"י החקירה וכו"ל, וא"ש בס"ד. ועיין בסה"ק אגרא דכלה כאן, אופן ג' מש"כ בזה, ואולי בכלל דבה"ק גם דברינו מרומזים. **ועפ"י** דרכנו יל"פ ג"כ דברי הילקוט בריש פ' במדבר, בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו בהם אה"ע ואמרו מה ראו אלו להתקרב יותר מאלו, מיד סתם הקב"ה את פיהם ואמר להם הביאו ספר יוחסין שלכם כשם שמביאים בניי. ידידע קושיית המפרשים מה טענה היתה לאוה"ע הלא נאמר וזרח משעיר למו, ודרשו רז"ל שהקב"ה בא לישמעאל ואדום ורצה לתת להם התורה ולא רצו לקבלה, ומתריצים שטענתם היתה שאת בני" כפה הקב"ה עליהם הר כגיגית ואלו לאוה"ע כאשר לא רצו לקבל התורה לא כפה הקב"ה עליהם. וידוע שהכפיה היתה על תורה שבעל פה, כי בני" אמרו נעשה ונשמע. גם ידוע מהסה"ק דענין נעשה ונשמע משמעותו ג"כ שמקודם קיבלו בני" על עצמם לעשות ולקיים את התורה והמצוות בלי שיבינו וידעו מה ולמה עושים, אלא בתור קבלה מאמונה, ורק אח"כ נשמע נלמד כדי שבינו, והרי זה דומה לאמור לעיל שמקודם קבלו על עצמם עומ"ש ועול מצוות על פי קבלה ומסורת ואח"כ על יסוד חקירה ולימוד, ואולי לכך הוצרכו לכפיה על תורה שבעל פה שעיירה היא מסירה מאיש לאיש עד למשה מסיני, ואולי זאת לא היו מוכנים לקבל ברצון, ורק התורה שבכתב הסכימו לקבל בדרך של אמונה גם לפני הידיעה וההבנה, ולכן כפה הקב"ה עליהם הר כגיגית שגם תורה שבע"פ חייבים לקבל בדרך המסורת, ועל כך היתה טענת האומות כלום כפית עלינו הר כגיגית, וראו בזה שבנ" נתקברו יותר מהם. והביטוי לכל הענין הזה יום מתן תורה שדרש משה רבינו ג' ימים לילה ויום, ולכן דחה יום קבלת התורה ליום המחר והקב"ה הסכים על ידו, כי זה הוא היסוד של תושבע"פ לקבל ללא ערעור מה שחכמי הדור מורים להם, ולכן בשעה שקבלו ישראל את התורה אחרי שהוסיף משה יום אחד מדעתו, נתקנאו בהם אה"ע ואמרו מה ראו אלו להתקרב יותר מאלו, והקב"ה כפה את בני ישראל ולא את האומות, מיד סתם הקב"ה את פיהם ואמר להם הביאו לפני ספר יוחסין שלכם כשם שמביאים בניי, כי בני ישראל שהם זרע קודש של האבות יודעים שכל מקור קדושתם הוא מן האבות ולכן מוכנים לקבל עומ"ש ועול תורה ומצוות על יסוד אמונה וקבלת אבות, אבל לא כן אה"ע שזרמת סוסים זרמתם, אינם מסוגלים ואינם ראויים לכך, והבן.

אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם וגו'. כל המפרשים מדייקים כפל הלשון אמור ואמרת, גם למה נאמר בני אהרן הכי לא ידעין עד השתא שהכהנים הם בני אהרן, ועיין בכלי יקר כאן שכתב כי האמירה הראשונה מכוונת לומר לכהנים שמקור הקדושה שלהם נובע מכך שהם בני אהרן וע"כ דבקה בהם הקדושה, לכן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו, שאסור להם להטמא למתים, עיי"ש. **גם כ"ק אאמור"ר זצ"ל בברכת אברהם** מפרש בכמה אנפין שהאמירה הראשונה מכוונת לומר להם שהם בני אהרן וממנו מקור קדושתם אבל גם הם מעצמם חייבים להתקדש, עיי"ש. ואף אנא זעירא אלך בעקבותם לפרש הפסוק על דרך זה, ובהקדם דברי הקדוש **באגרא דכלה**, לפרש הפסוק (תהלים מ"ה) שמעי בת וראי והטי אזנך וגו', דמקודם צריך האדם לקבל על עצמו עומ"ש ולהאמין באמונת אומן על יסוד מסורת אבות כפי שאבותיו הדריכו וחניכו אותו, וזה בבחי' שמיעה שלא ראה וחקר בעיניו אלא עושה על פי מה שקבל ושמע מאבותיו, ואחרי כן כאשר כבר הרגיל עצמו באמונה תמימה, וראי והטי אזנך, יפקח את עיני השכל שלו ויחקור כדי לקיים דע את אלקי אביך ועבדהו, עכדה"ק.

וכעין זה ראיתי בשם **הגה"ק מאוסטראווצא**, שמסביר בזה למה קריאת שמע מתחיל במשנה בערבית ורק אח"כ בקר"ש של שחרית, כי מקודם עליו לקבל על עצמו ק"ש של ערבית, בבחי' ערב שהחושך שורר בעולם ואין הוא רואה בעיניו אלא מאמין ועושה כפי שלמדוהו אבותיו, ולכן בברכות קר"ש של ערבית אנו אומרים אחרי הק"ש אמת ואמונה, שקבלת עומ"ש שלו היא לא על סמך ראייה והשכלה שלו אלא על יסוד האמונה שקבל מאבותיו, ורק אח"כ הוא אומר קר"ש של שחרית, שזה בחי' יום שהוא חוקר ורואה בעיניו מציאותות ית"ש, וע"כ אומר אחרי ק"ש של שחרית אמת ויציב, שהוא בעצמו בירר את האמת והגיע למסקנה שזה יציב ונכון וכו'. וזה גם מה שאנו אומרים אלקינו ואלקי אבותינו, שלפני שאדם חוקר כדי שיוכל לקבל עליו אלקותו ית"ש על יסוד החקירה צריך לקבל על עצמו אמונה עפ"י המסורת וקבלה מאבותיו היינו אלקי אבותינו. וזה גם מה שאנו אומרים כל יום אין כאלוקינו אין כמלכנו וכו', שמקודם הוא מקבל על עצמו עומ"ש על יסוד המסורת, ורק אח"כ מותר לו לחקור ולדעת ולומר מי כאלוקינו מי כאדוננו, עכדפח"ח. **וזה** מרומז לענ"ד גם במ"ק שלפנינו, שהקב"ה צוה את משה לאמור לכהנים שהם משרתי השם שנכנסים אל הקודש פנימה לפני ולפנים, אמור אל

ואינה בשבחה"ל שלם, וחבל שלא הועתקה לפחות בתועפות ראם, שנדפס רק בשנת תרמ"ז, אחר כתיבת תשובות אלו]. - נראה שהגר"ח הבין שמ"ש 'באמצע השבוע אם לא מנה מספר השבועות יספור בלילה אחר', היינו שאם מנה ימים ושכח למנות שבועות יספור הלאה ימים.

2. שוב ראיתי בירחון האוצר (כח, אייר תשע"ט), ובו מאמר מקיף של הגר"מ מולקנדוב, ומאריך בגיטאות הבה"ג, ומוכיח גם כן שהגירסא הנכונה בבה"ג 'מברך'. ומכריע למעשה שאין לחוש לספק בברכות להקל, ואף מי ששכח לספור ימשיך לספור בברכה, כדעת כל הגאונים וכמעט כל הראשונים.